



CIVILNO DRUŠTVO U PREVENCIJI I SUZBIJANJU NASILNOG EKSTREMIZMA U CRNOJ GORI



Ovaj projekat finansira
Evropska unija

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND



Ministarstvo javne uprave
Crne Gore

Naziv publikacije: Civilno društvo u prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma u Crnoj Gori – Izveštaj o mapiranju OCD

Autor: DeFacto Consultancy

Izdavač: Forum mladi i neformalna edukacija – Forum MNE
Bratstva i jedinstva 4
81000 Podgorica, Crna Gora

Za izdavača: Elvira Hadžibegović Bujanja

Prevod: Ivana Delibašić

Tiraž: 200 primjeraka



Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije, Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Njemačkog Maršalovog fonda SAD i Ministarstva javne uprave Crne Gore. Njen sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stavove donatora ili njihovih partnera.

CIVILNO DRUŠTVO U PREVENCIJI I SUZBIJANJU NASILNOG EKSTREMIZMA U CRNOJ GORI

- Izveštaj o mapiranju OCD -

Podgorica, decembar, 2018.

Sadržaj

• I Predgovor	5
• II Uvod	6
• III Metodologija	7
• IV Profili OCD	8
• V Prisutnost nasilnog ekstremizma	8
• VI Nedostaci i izazovi.....	10
• VII Snage i mogućnosti	12
• VIII Međunarodni i državni entiteti.....	13
• IX Aneksi	13
• IX.1 Spisak organizacija	14
• IX.2 Spisak institucija.....	16
• IX. 3 Spisak izvještaja korištenih u desk istraživanju	16
• IX.4 Definicije	18

I PREGOVOR

Organizacije civilnog društva (OCD) na Zapadnom Balkanu (ZB) sve više se ohrabruju da se uključe u prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma (P/SNE), fokusirajući se prvenstveno na suzbijanje radikalizacije koja vodi ka nasilju, ali, i šire, na pitanja u vezi sa promovisanjem tolerancije, prevencijom govora mržnje, pomirenjem i građanskim obrazovanjem. Ključnu prepreku učinkovitom programiranju P/SNE na Zapadnom Balkanu i dalje predstavlja nedostatak razumijevanja postojećih aktera lokalne zajednice, koji imaju kapaciteta i kredibiliteta da sprovode programe P/SNE na lokalnom nivou.

Stoga je konzorcijum, koji čini šest organizacija civilnog društva iz Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo¹, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija), predvođen Forumom MNE, sproveo mapiranje niza aktera relevantnih za implementaciju akcija u oblasti P/SNE.

Ova publikacija sadrži rezultate istraživanja o identifikovanim OCD, vjerskim organizacijama i formalnim i neformalnim grupama lokalnih zajednica (GLZ), koje djeluju u oblasti P/SNE u Crnoj Gori, i pruža razumijevanje kvaliteta i potencijala njihovih odnosa sa ključnim lokalnim, nacionalnim i regionalnim akterima iz javnog, civilnog i poslovnog sektora.

Istraživanje u Crnoj Gori sproveo je DeFacto Consultancy.

Aktivnost je dio regionalnog projekta „Zajednice na prvom mjestu: Kreiranje hub-a organizacija civilnog društva za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma - od prevencije do reintegracije“ koju sprovodi Centar za pravne građanske inicijative (Albanija), Nada i domovi za djecu (Bosna i Hercegovina), Partneri Kosova - Centar za upravljanje konfliktima (Kosovo), Forum MNE (Crna Gora), Centar za zajedničku osnovu (Makedonija) i Kulturni centar DamaD (Srbija), a koji je finansijski podržala Evropska unija², Balkanski fond za demokratiju, projekat Njemačkog Maršalovog fonda SAD i Ministarstvo javne uprave Crne Gore.

¹ Ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu, i u skladu je sa Rezolucijom 1244 (1999) i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

² Kroz program Evropske komisije - Civil Society Facility and Media Programme 2016-2017, Konsolidacija regionalnih tematskih mreža organizacija civilnog društva

II UVOD

Prijetnje od nasilnog ekstremizma su globalne - nijedna zemlja nije imuna na njegove opasnosti. Zemlje Zapadnog Balkana nijesu izuzetak, naročito ako uzmemo u obzir tempo prevazilaženja nasljeđa sukoba i kreiranja procesa zasnovanog na vladavini prava. Crna Gora je posebno ranjiva s obzirom na njenu veličinu i raznolikost stanovništva, bez predominantne nacionalne većine i sa pravoslavnim hrišćanstvom kao preovladavajućom religijom i značajnim prisustvom islama među slovenskim i albanskim stanovništvom.

Prema dostupnim podacima od kraja 2012. do početka 2016. godine oko 950 ljudi sa Zapadnog Balkana otputovalo je u Siriju i Irak.³ Uprkos relativno niskoj vidljivosti terorističke prijetnje, Crna Gora je imala priličan broj građana koji su učestvovali kao strani borci na ratištima u inostranstvu. Ukupno⁴ je za 23 punoljetna crnogorska državljana (18 muškaraca i pet žena) ustanovljeno da su otputovala u Siriju i Irak, kao i troje djece. Tamo je rođeno četvrto dijete. Šest muškaraca je ubijeno u zoni sukoba. Troje muškaraca, četiri žene i dvoje djece ostaju na teritoriji koja je pod kontrolom ISIL/Daesh, dok je jedan muškarac zarobljen u Turskoj; osam muškaraca, jedna žena i dijete su se vratili u Crnu Goru.

Pet crnogorskih državljana nalazilo se na ratištu u istočnoj Ukrajini. Svi su se vratili, a jedan je osuđen za učešće u stranim oružanim formacijama.

Iako od 2016. godine nema zabilježenih odlazaka na strana ratišta i uprkos tome što ima manje problema od drugih zemalja u regionu, Crna Gora nastoji da razvije mehanizme koji će povećati otpornost na radikalizaciju, nasilni ekstremizam i fenomen stranih boraca.

3 Azinović, Vlado; *Between Salvation and Terror: Radicalization and the Foreign Fighter Phenomenon in the Western Balkans*, School of Political Sciences, The Atlantic Initiative, Sarajevo, 2017

4 Azinović, V, Bećirević, E; *A Waiting Game: Assessing and Responding to the Threat from Returning Foreign Fighters in the Western Balkans*, Regional Cooperation Council, Sarajevo, 2017

III METODOLOGIJA

Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se mapiraju OCD⁵, koje uključuju vjerske organizacije (VO) i formalne i neformalne grupe lokalnih zajednica (GLZ), koje djeluju u oblasti prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma (P/SNE) u Crnoj Gori.

To uključuje:

- a. OCD koje su uključene u P/SNE-specifične aktivnosti, koje se direktno bave uzrocima nasilnog ekstremizma u cijeloj zemlji ili jednom njenom dijelu;
- b. OCD koje su uključene u P/SNE-relevantne aktivnosti, koje se indirektno bave uzrocima nasilnog ekstremizma u cijeloj zemlji ili jednom njenom dijelu;
- c. OCD koje se trenutno ne bave P/SNE-specifičnim ili P/SNE-relevantnim radom, ali koje bi, na osnovu sadašnjih djelatnosti, mogle biti zainteresovane za učešće u programu;
- d. Postojeće praktične mehanizme za saradnju OCD sa OCD i saradnju OCD sa vlastima u zemlji; i
- e. Završene, tekuće i planirane projekte specifične i relevantne za P/SNE, koje implementiraju gorenavedene OCD.

Korišteno je nekoliko alata za prikupljanje informacija. Sprovedeno je desk istraživanje postojećih i dostupnih izvještaja⁶ na temu P/SNE, koji se odnose na Crnu Goru i region.⁷ Podaci su potom prikupljeni putem upitnika i strukturiranih intervjua sa relevantnim crnogorskim OCD, međunarodnim organizacijama, koje djeluju u zemlji i zvaničnicima.

Imajući u vidu da se veoma mali broj OCD u Crnoj Gori do sada bavilo konkretnim pitanjima vezanim za P/SNE u Crnoj Gori, organizacije su identifikovane na osnovu podataka dostupnih iz NVO registra, kao i Centralnog registra privrednih subjekata (CRPS) - svi subjekti kojima je dodijeljen NACE kod "94" su bili uključeni (kod se odnosi na organizacije koje zastupaju interese i stavove specifičnih grupa).

5 Prateći najnovije definicije OCD u EU, one uključuju "nevladine organizacije, koje predstavljaju autohtone narode, organizacije koje predstavljaju nacionalne i/ili etničke manjine, organizacije dijaspore, organizacije migranata u partnerskim zemljama, udruženja lokalnih trgovaca i grupe građana, udruženja poslodavaca i sindikate (društveni partneri), organizacije koje zastupaju ekonomske i društvene interese, organizacije koje se bore protiv korupcije i prevare i promovišu dobro upravljanje, organizacije za građanska prava i organizacije koje se bore protiv diskriminacije, lokalne organizacije (uključujući mreže) uključene u decentralizovanu regionalnu saradnju i integraciju, organizacije potrošača, ženske i omladinske organizacije, ekološke, nastavne, kulturne, istraživačke i naučne organizacije, univerzitete, crkve i religijska udruženja i zajednice, filozofske i nekonfesionalne organizacije, medije i druga nevladina udruženja i nezavisne fondacije." Višegodišnji indikativni program za tematski program „Organizacije civilnog društva i lokalne vlasti“ za period 2014-2020, C (2014) 4865 finalno, 15.7.2014, str.4.

6 Aneks 9.3

7 U analizu su uključena samo poglavlja koja se odnose na Crnu Goru.

Nakon kreiranja inicijalnog spiska primijenjeni su sljedeći kriterijumi za definisanje konačnog spiska:

- organizacija mora biti relevantna, to jest P/SNE-specifična ili P/SNE-relevantna⁸;
- organizacija mora biti aktivna;
- organizacija mora imati kontakt informacije (nažalost, nijedan od registara nije sadržao kontakt podatke organizacija).

Podaci o organizacijama prikupljeni su putem istraživanja veb stranica OCD, naloga na društvenim mrežama, telefonskog adresara ili ličnih kontakata.

Ukupno je kontaktirano 57 osoba, od čega 48 predstavnika crnogorskih OCD i devet predstavnika međunarodne zajednice i državnih institucija. I pored, više puta, ponovljenih zahtjeva, u istraživanju su na kraju, učestvovala 24 OCD i četiri predstavnika međunarodne zajednice i državnih institucija, putem intervjua ili popunjavanjem upitnika preko CAWI (kompjuterski podržano veb anketiranje) platforme.

IV PROFILI OCD

Tokom procesa mapiranja prikupljeni su podaci o veoma širokom spektru OCD. Najveći broj OCD obuhvaćenih istraživanjem djeluje na nacionalnom nivou. Međutim, jedna pokriva region Zapadnog Balkana, dok nekoliko njih djeluje lokalno.

Većina njih ima godišnji budžet manji od 20.000 eura, dok mali broj ima budžete od nekoliko stotina hiljada eura. Kada je u pitanju umrežavanje, većina njih je dio neke mreže - uglavnom mreže nacionalnih OCD, ali su takođe, često članovi istaknutih međunarodnih inicijativa.⁹ Pored toga, predstavnici OCD su veoma često izjavljivali da imaju podršku državnih organa.¹⁰

V PRISUTNOST NASILNOG EKSTREMIZMA

Na pitanje o tome u kojoj mjeri nasilni ekstremizam predstavlja prijetnju Crnoj Gori, opšte mišljenje naših ispitanika je balansiralo između onih koji su govorili o ekstremističkoj radikalizaciji i nasilju kao stvarnoj i opasnoj prijetnji, i onih koji ne misle tako.

Predstavnik međunarodne zajednice pripada prvoj grupi:

“Jedna osoba može promijeniti sve. ISIS sada radi na sljedeći način: Ako želite da nam se pridružite, pridružite nam se. Ako ne znate kako ili

8 Definicije korištene za potrebe mapiranja su dostupne u Aneksu 9.4 Izvještaja.

9 ROMACTED inicijativa u slučaju NVO Mladi Romi; TransparenCEE, GNDEM i ENEMO u slučaju CDT-a itd.

10 Organizacije koje rade sa mladima su naglasile podršku Ministarstva sporta i njegovog Direktorata za mlade.

ne možete, djelujte u svojoj zemlji. Desničarski ekstremizam je takođe problem, nema ni naznaka o okidačima, može se dogoditi niotkuda.”

Dio ODC se slaže sa tim mišljenjem:

„Ekstremna nacionalistička retorika sve je prisutnija u Crnoj Gori, kao zaostavština neriješenih političkih sukoba i nacionalne frustracije. U kontekstu loše ekonomske situacije i lošeg životnog standarda najvećeg dijela građana (svih nacionalnosti u Crnoj Gori), ona predstavlja plodno tlo za doživljavanje drugih (u nacionalnom ili vjerskom smislu) kao krivaca za sopstveni nezadovoljavajući položaj”,

„Nasilni ekstremizam je realna prijetnja u Crnoj Gori, s obzirom na to da su u manje razvijenim gradovima mladi ljudi ostavljeni po strani na marginama društva. U tim područjima nema duha društvenog aktivizma i volonterizma. Ne postoji strategija za razvoj mladih ili kulture, nema parkova, sportskih objekata...”,

“To je prijetnja, i to opipljiva, posebno u konzervativnim, netolerantnim, nerazvijenim balkanskim društvima kao što je naše.”

S druge strane, mali broj predstavnika OCD se slaže da nasilni ekstremizam postoji kao prijetnja u crnogorskom društvu, ali tvrde da je on beznačajan u odnosu na druge zemlje u regionu. Navode da ekstremizam nikada nije imao podršku crnogorskih građana.

Pored toga, neki od njih naglašavaju viši nivo radikalizacije među mladima. To je, tvrde, rezultat nedovršenog procesa ekonomske tranzicije i oslabljenog obrazovnog sistema. Ipak, oni takođe naglašavaju da se Crna Gora nalazi u jedinstvenom regionalnom kontekstu, u kojem sve nestabilnosti „prelaze“ granice i mogu predstavljati prijetnju bezbjednosti u Crnoj Gori i samoj državi. Iz tog razloga, OCD moraju biti pažljive i raditi na daljoj prevenciji i borbi protiv ovog fenomena.

Predstavnici državnih organa slažu se sa ovim mišljenjem: *„... problemi u vezi sa NE su veći u susjednim zemljama nego u Crnoj Gori“*. Postoji nekoliko razloga za ovu situaciju:

- Crnogorske državne institucije blagovremeno su prepoznale opasnost od ovog fenomena i spriječile potencijalne probleme,
- uvedene su izmjene i dopune Krivičnog zakonika¹¹,
- stroga granična kontrola i zabrana ulaska u Crnu Goru za sve potencijalno opasne pojedince koji bi mogli podsticati radikalizaciju i ekstremizam.

Ipak, naglašena je potreba za daljim radom na prevenciji NE:

¹¹ U 2015. godini, Skupština Crne Gore je usvojila izmjene i dopune Krivičnog zakonika, kojim se kriminaliziraju osobe koje „organizuju, regrutuju, finansiraju, ohrabruju, predvode ili obučavaju ljude ili grupe ljudi“ sa ciljem da se pridruže stranim oružanim grupama izvan zemlje kako bi učestvovali u vojnim sukobima.

„Sada imate ove „meke“ varijante, sofisticirane poruke, indirektne narative... Oružani džihad pretvoren je u online džihad. Prevencija je ključ. Rehabilitacija, deradikalizacija - to je u redu, ali to su mjere koje sprovodite kada je prekasno za bilo šta drugo.”

Svi ispitanici dijele mišljenje da su zemlje u regionu sklonije ovom problemu.

Kroz intervju sa predstavnicima OCD, došli smo do zaključka da se većina organizacija ne bavi direktno P/SNE, već su uglavnom posvećene rješavanju drugih pitanja koja su prepoznata kao osjetljiva. Istovremeno, ove organizacije posredno doprinose prevenciji/suzbijanju nasilnog ekstremizma kroz svoje redovne aktivnosti. To uključuje: rješavanje problema govora mržnje, umrežavanje s drugim OCD, razvoj zajednice, osnaživanje mladih ljudi i razvijanje njihovih kompetencija, ekonomsko osnaživanje, prepoznavanje i rješavanje različitih vrsta društvene distanciranosti među mladima (posebno etničke distance), informisanje i obrazovanje mladih, kulturni aktivizam usmjeren na razvoj Crne Gore kao multietničkog harmoničnog društva. Bilo kako bilo, neki od njih sprovode P/SNE projekte u različitim oblastima: obrazovanje¹², novinarstvo¹³, prava žena¹⁴, rad sa mladim ljudima¹⁵ ili istraživački projekti, analize i zagovaranje¹⁶.

VI NEDOSTACI I IZAZOVI

Kada su u pitanju nedostaci, to jest oblasti koje se odnose na P/SNE koje bi mogle biti unaprijeđene, jedna od najčešće spominjanih je saradnja i razumijevanje između OCD sektora i vlasti. Istovremeno, vlasti su izrazile spremnost da sarađuju sa OCD. Jedan od pomenutih primjera je multisektorski operativni tim uspostavljen u cilju praćenja implementacije nacionalne strategije za SNE.¹⁷ Međutim, vlasti su navele i nekoliko prepreka u vezi sa saradnjom sa OCD:

“Ne možemo da radimo kao što bi neke OCD željele – uoče stranog donatora i dolaze kod nas predlažući saradnju. To nije način - da dobijete projekat, jer je ime ministarstva stoji pored vašeg. Morate biti organizovani i imati plan. Morate nas kontaktirati na vrijeme: “Slušajte, imam plan, 2019. želimo da sprovedemo tu i tu aktivnost, hajde da sarađujemo.” To je način... Zajedno ćemo tražiti finansijska sredstva...” Pored navedenog, spomenut je i problem vezan za kapacitete OCD za sprovođenje projekata u oblasti P/SNE.

S druge strane, neke OCD su istakle negativan stav organa vlasti prema aktivnostima OCD, mnogi nijesu bili upoznati sa mehanizmima saradnje koje su uspostavili državni organi, a samo mali broj je ukazao na inicijativu Ministarstva

12 Centar za obuku i obrazovanje

13 NVO NOMEN

14 Crnogorski ženski lobi

15 Forum MNE

16 Centar za demokratsku tranziciju

17 Ministarstvo unutrašnjih poslova je formiralo međusektorski operativni tim za praćenje nacionalne strategije za SNE i implementaciju akcionog plana. Dvije OCD: Forum MNE i CDT su dio ovog tima, zajedno sa predstavnicima institucija i organa zaduženih za sprovođenje strategije.

unutrašnjih poslova u vezi sa uspostavljanjem međusektorskog tima. Većina OCD smatra da vlada samo simulira saradnju.

“Uključenost civilnog sektora bi trebalo da bude veća. Opšti problem je što ovu temu dominantno pokriva sektor bezbjednosti.”

“Potrebna je politička volja da bi se civilni sektor uključio u procese P/SNE. Vlada ne prepoznaje njegov potencijal u rješavanju ovog problema. Samo “zagrebu po površini“. Postoji potreba za širom komunikacijom sa OCD koje se ne bave isključivo suzbijanjem nasilnog ekstremizma, već su aktivne i u drugim oblastima. Važno je imati različite perspektive u procesu izrade strateških dokumenata. Postoji potreba za jačanjem svijesti da je civilni sektor jedini partner, kako za vladina tijela tako i za lokalne vlasti, u suzbijanju nasilnog ekstremizma.”

Dalje, predstavnici OCD prihvataju da nijesu nepogrešivi. Priznaju da je nedostatak saradnje i polarizacija među samim OCD veliki problem. Ispitanici takođe, vjeruju da je umrežavanje sa drugim organizacijama i obrazovanje mladih u oblasti P/SNE, kroz formalne i neformalne kanale, ključno za razvoj svakog društva. Tvrde i da postojeći obrazovni programi nijesu dovoljno vidljivi. OCD koje su učestvovalе u istraživanju su, u velikoj mjeri, nedovoljno upoznate sa ovom tematikom i nedostaje im ekspertiza.

Vidljiv je i nedostatak relevantnih strategija na lokalnom nivou. Socijalna isključenost, ruralno-urbane podjele i visoka stopa nezaposlenosti mogu stvoriti rascjep unutar zajednice koji bi olakšao buduće procese radikalizacije koji vode ka nasilnom ekstremizmu.

Na kraju, većina predstavnika OCD pominje nedostatak finansijskih kapaciteta za sprovođenje aktivnosti širom zemlje kao veliki nedostatak njihovih organizacija. Kada je riječ o načinima finansiranja, isti modalitet se ponavlja za gotovo sve OCD - uglavnom se sredstva obezbjeđuju kombinacijom domaćih izvora i sredstava dobijenih od međunarodnih donatora. Uočili smo da godišnji budžet raste u onim organizacijama koje uglavnom finansiraju međunarodni donatori.

Važno je napomenuti da su problemi kao što su nedostatak kapaciteta, preveliko oslanjanje na donatorska sredstva i nedostatak horizontalnog umrežavanja izazovi sa kojima se suočavaju crnogorske organizacije civilnog društva uopšte, ne samo u oblasti P/SNE. Spomenimo samo nekoliko svjedočenja naših ispitanika:

“Mi nemamo dovoljno kapaciteta da sprovodimo dva ili više projekata u isto vrijeme.”

“Nedovoljan broj aktivista za javno pojavljivanje, radionice itd. Takođe, nedostatak finansijske podrške. Sve naše aktivnosti su se sprovodile na dobrovoljnoj osnovi.”

„Nema dovoljno eksperata za ovu temu u Crnoj Gori posebno ako neko želi da organizuje istraživački projekat. Zbog toga često moramo angažovati strane eksperte. ”

Predstavnici međunarodne zajednice zauzimaju neutralniji stav. Oni smatraju da OCD ne treba samo da kritikuju državnu administraciju, već da budu fleksibilnije u svom radu. Pored toga, civilni sektor treba da pomogne vlastima svojom ekspertizom kako bi se efikasnije riješili određeni problemi, s obzirom na to da su organizacije civilnog društva mnogo fleksibilnije od složenog državnog aparata. Istovremeno, oni stavljaju naglasak na uspostavljanje povjerenja između vlasti i OCD.

VII SNAGE I MOGUĆNOSTI

Naši ispitanici su podijelili ne samo ograničenja svojih organizacija i procesa saradnje sa državnim vlastima, već i prednosti. Najvažnija prednost svake organizacije povezana je sa njenom oblasti ekspertize. Često se pominje i direktan rad sa mladima u lokalnim zajednicama. Mali broj organizacija tvrdi da imaju dobro razvijenu saradnju sa školskim sistemom sa kojim pokušavaju da razviju „meke vještine“ učenika.

Lokalne organizacije, posebno iz sjevernog regiona zemlje, ukazuju na to da imaju veću mogućnost da utiču na lokalno stanovništvo u odnosu na OCD koje se nalaze u Podgorici. To se posebno odnosi na rad sa manjinama.¹⁸ S druge strane, veće organizacije¹⁹ imaju razvijenije istraživačke i zagovaračke kapacitete, kao i mrežu saradnika u cijeloj zemlji.

OCD koje su fokusirane na aktivnosti u oblasti kulture tvrde da imaju veliko iskustvo u kreiranju i implementaciji kulturnih programa koji su usmjereni na suzbijanje NE. OCD koje se bave ekonomskim temama govore o svom znanju u vezi sa razvojem preduzetničkih vještina usmjerenim na finansijsko osnaživanje marginalizovanih grupa, dok ekspertske²⁰ opisuju sebe kao organizacije “znanja i iskustva”.

Međutim, određeni broj predstavnika OCD ukazuje na nedostatke okruženja u kojem djeluju, a da pri tome ne navode prednosti, iako je od njih traženo da navedu pozitivne strane.

18 npr. Bošnjake i Albance

19 npr. Forum MNE i CDT

20 npr. NVO NOMEN

VIII MEĐUNARODNI I DRŽAVNI ENTITETI

Za razliku od ispitanika iz OCD sektora, predstavnici međunarodnih i državnih entiteta ističu da imaju na raspolaganju sredstva i da imaju mnogo tekućih aktivnosti.

Međunarodna zajednica, kroz širok spektar različitih programa u oblasti obrazovanja, umrežavanja, različitih programa pomoći i grantova itd. pruža stalnu podršku kako vlastima tako i OCD u njihovim naporima u P/SNE. S druge strane i vlasti imaju ambiciozne planove - planirano je donošenje nove Strategije za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma 2020-2023, kao i uspostavljanje Nacionalne platforme za P/SNE koja će okupiti predstavnike različitih sektora (naučnike, OCD, državne i lokalne vlasti, istraživače itd.). Ona bi trebalo da dodatno potvrdi posvećenost vlade prevenciji nasilnog ekstremizma.

IX ANEKS

Ovaj aneks se sastoji iz četiri dijela. Prije svega, sadrži osnovne informacije o OCD koje su intervjuisane odnosno koje su ispunile upitnik. Pored toga, naveli smo i međunarodne organizacije i relevantne predstavnike državnih institucija koji su intervjuisani. Na kraju, navedeni su izvještaji, kao i definicije koje su korištene za potrebe istraživanja.

IX.1 SPISAK ORGANIZACIJA ////////////////////////////////////

ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	WEBSITE	FOKUS
Aktivna zona	Cetinje	www.aktivnazona.me	Zaštita životne sredine, ljudska i manjinska prava, prava životinja, podsticanje volonter-skih i neformalnih obrazovnih procesa.
Alfa centar	Cijela Crna Gora	www.alfacentar.org	Demokratizacija, bezbjednosna pitanja, evroatlantske integracije.
Asocijacija za demokratski prosperitet – ADP ZID	Cijela Crna Gora	www.zid.org.me	Povećanje individualnih mogućnosti za razvoj i aktivno učešće građana, posebno mladih, u lokalnoj zajednici, kroz promociju volonterizma, mobilnosti, neformalnog obrazovanja, inicijativa za zagovaranje i razvoj servisa.
Bošnjačko društvo Avlija	Sjever Crne Gore	N/A, Tel.: +38268640609	Islamofobija, ksenofobija, P/SNE.
Centar za ekonomski prosperitet i slobodu	Cijela Crna Gora	www.cepsmn.org	Razvoj preduzetništva, društvene inovacije, građanski aktivizam.
Centar za demokratsku tranziciju	Cijela Crna Gora	www.cdtmn.org	Demokratizacija, vladavina prava, evroatlantske integracije, bezbjednost, civilno društvo, analiza strateških dokumenata (P/SNE strategija i akcioni plan, analiza narativa, nacionalna P/SNE platforma itd.).
Centar za obuku i obrazovanje	Podgorica	www.etcme.org	Razvoj mladih, građanski aktivizam, profesionalni razvoj nastavnika.
Crnogorski ženski lobi	Cijela Crna Gora	www.cgzenskilobi.wixsite.com	Ljudska prava, posebno ženska i dječija prava, mirovni pokret.
Djeca Crne Gore	Podgorica i Tuzi	www.djecacrnegore.me/home	Rad sa mladima, inkluzivno obrazovanje, dječija prava, zaštita djece.
Građanska inicijativa mladih Rožaje	Rožaje, povremeno Berane, Plav i Gusinje	www.mladirozaja.me	Omladinski rad, omladinski aktivizam, saradnici na P/SNE programu koji se odnosi na borbu protiv islamofobije i NE u Crnoj Gori.
NVO iACT	Jug Crne Gore, Ulcinj	luljeta.sefa@iact.me	P/SNE, kulturni aktivizam, obrazovni i kulturni programi za pripadnike albanske manjine, rad u zajednici.
Juventas	Cijela Crna Gora	www.juventas.co.me	Promovisanje i zaštita prava mladih, unaprjeđenje sistema zdravstvene zaštite, zaštita prava LGBT populacije, izgradnja mira i mirno rješavanje konflikata.
Mladiinfo Montenegro	Cijela Crna Gora	www.mladiinfo.eu	Info servis, edukacija kroz veliki broj obuka u zemlji i inostranstvu, razvoj volonterizma i aktivizma mladih kroz pravni okvir. Aktivnosti u raznim programima vezanim za NE kao što su „NE nasuprot Interkulturalnog dijaloga i mira“.

ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	WEBSITE	FOKUS
Mladi Romi	Cijela Crna Gora	www.mladiromi.me	Osnaživanje romske populacije u Crnoj Gori, posebno na lokalnom nivou (inicijativa ROMACTED), ostale aktivnosti usmjerene na olakšavanje položaja Roma u crnogorskom društvu.
Monitoring Group Ulcinj – MOGUL	Ulcinj	www.mog-ul.org	Razvoj i osnaživanje lokalne zajednice kako bi se osigurala bolja zaštita prirodnih resursa opštine Ulcinj. Projekti koji se odnose na transparentnost medija, podršku lokalnim kulturnim događajima, mladima, obrazovnim aktivnostima.
Naša akcija	Cijela Crna Gora	www.nasaakcija.me	Volonterizam i građanski aktivizam, mladi, zaštita prirodnog i kulturnog nasljeđa Crne Gore.
NOMEN	Cijela Crna Gora	www.nvo-nomen.org	Sprovođenje edukativnih obuka za razvoj vještina i programa profesionalnog razvoja za novinarsku zajednicu u Crnoj Gori. Istraživački projekti o terorizmu i uticaju medija na polju P/SNE u Crnoj Gori.
NVO 35 mm	Cijela Crna Gora	www.nvo35mm.org	Demokratizacija i profesionalizacija medijske scene, omladina, civilni sektor. Projekti koji se odnose na stvaranje „zajednice bez mržnje“.
NVO Broj 19	Bar	www.broj19-number19.org	Promovisanje i afirmacija vjerskog, kulturnog i historijskog nasljeđa muslimana u Crnoj Gori; promovisanje mira i tolerancije između različitih etničkih, vjerskih i kulturnih zajednica u Crnoj Gori.
Regionalna kancelarija za saradnju mladih – (RYCO) u Crnoj Gori	Region Zapadnog Balkana	www.rycowb.org	Promovisanje duha pomirenja i saradnje između mladih u regionu kroz programe razmjene mladih.
Roditelji.me	Cijela Crna Gora	www.roditelji.me	Socijalno umrežavanje roditelja u Crnoj Gori u cilju razvoja jake roditeljske zajednice radi sprovođenja “grassroot” djelatnosti u lokalnim zajednicama.
Romska organizacija mladih „Koračajte sa nama - Phiren Amenca“	Cijela Crna Gora	www.phirenamenca.me	Jačanje kapaciteta romske populacije za demokratsko učešće u životu društva; jačanje institucionalnih kapaciteta za inkluziju romske populacije; suzbijanje i eliminisanje negativnih stavova i etničkih predrasuda prema Romima.
Savez za djecu i mlade – Kuća	Cijela Crna Gora	N/A	Podizanje nivoa bezbjednosti i udobnosti života djece i mladih, zaštita u medijima i na internetu, unaprjeđenje sistema obrazovanja i kulturnog života.

ORGANIZACIJA	GEOGRAFSKI FOKUS	WEBSITE	FOKUS
Fond za aktivno građanstvo - fAKT	Cijela Crna Gora	www.fakctcg.org	Lokalna nevladina i neprofitna donatorska fondacija koja podržava građane Crne Gore da aktivno učestvuju u političkom, ekonomskom, građanskom i kulturnom životu svojih zajednica i društva. Pruža finansijsku pomoć organizacijama civilnog društva kroz grant programe i mogućnosti učenja kroz razvojne programe.

IX.2 SPISAK INSTITUCIJA I MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

1. Nacionalni koordinator za P/SNE, državni sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova
2. Ambasada SAD, Podgorica
3. Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju – Misija OEBSa u Crnoj Gori
4. Međunarodna organizacija za migracije – IOM

IX.3 DEFINICIJE

Imajući u vidu da terminologija u vezi sa nasilnim ekstremizmom, kao i prevencijom i suzbijanjem istog, može biti zbunjujuća i problematična - termini su često politizovani i koriste se naizmjenično i često bez jasne definicije, što rezultira time da se isti termini koriste za opisivanje različitih pristupa - za potrebe ovog mapiranja korištene su definicije koje je razvio Savjet za regionalnu saradnju u okviru svoje Regionalne platforme za borbu protiv radikalizacije i nasilnog ekstremizma koji vodi ka terorizmu i regrutovanju stranih terorističkih boraca²¹:

I. Nasilni ekstremizam (NE): Naziv za fenomen koji se koristi kada ljudi ili grupe, u potrazi za svojim ideološkim ciljem, pokazuju spremnost da koriste nasilje kao krajnju posljedicu svog ekstremističkog načina razmišljanja; upotreba nasilja za ostvarivanje političkih ciljeva; proces preuzimanja ekstremističkih/radikalnih (političkih, religijskih ili ideoloških) pogleda i njihovo primjenjivanje kroz nasilno djelovanje.

II. prevencija i suzbijanje nasilnog ekstremizma (P/SNE): Korištenje neprinudnih sredstava kojima se nastoji odgovoriti na pokretače ili uzroke nasilnog ekstremizma. Prema UNDP, „obično se može napraviti razlika između SNE, koji je fokusiran na suzbijanje aktivnosti postojećih nasilnih ekstremista, i SNE, koji

je fokusiran na sprječavanje daljeg širenja nasilnog ekstremizma. Međutim, u praksi, inicijative će često raditi na oba aspekta, sa kombinovanim pristupom.” Ovo mapiranje treba da uključi OCD koje, između ostalog, rade na projektima koji su označeni ili na drugi način opisani kao “ SNE ”, “ PNE ”, ili “ P/SNE ”.

Dodatne relevantne definicije:

P/SNE-specifičan: Organizacije civilnog društva navedene u mapiranju treba klasifikovati kao P/SNE-specifične kada se bave sljedećim aktivnostima: prevencija i suzbijanje nasilnog ekstremizma, deradikalizacija, isključivanje i reintegracija, kontra-narativ i kontra-poruke, te izgradnja otpornosti zajednice na nasilni ekstremizam. Takve aktivnosti su osmišljene sa jasnim ciljem smanjenja ili izgradnje otpornosti na nasilni ekstremizam.

Deradikalizacija: socijalni i psihološki proces u kojem su posvećenost pojedinca i uključivanje u nasilni ekstremizam smanjeni do te mjere da više nijesu izloženi riziku od uključivanja i angažovanja u nasilnim aktivnostima, tj. odbacuju temelje nasilne ideologije ili uvjerenja i posvećenost korištenju nasilja da bi je unaprijedili. Deradikalizacija se takođe može odnositi na bilo koju inicijativu koja pokušava da postigne smanjenje rizika ponovnog izvršenja prekršaja kroz rješavanje specifičnih i relevantnih pitanja isključivanja. Deradikalizacija implicira drugačiju promjenu od one koja se odnosi samo na isključivanje: ona podrazumijeva promjenu na kognitivnom nivou, a ne samo fizički prestanak nekog vidljivog ponašanja.

Isključivanje: proces u kojem pojedinac doživljava promjenu u ulozi ili funkciji koja se obično povezuje sa smanjenjem nasilnog učešća – to jest odricanje od nasilja, a ne od temelja ideologije ili uvjerenja. To ne mora nužno uključivati napuštanje organizacije ili pokreta nasilnog ekstremizma. Pored toga, cjelokupno isključivanje može proisteći iz promjene uloge, na promjenu uloge mogu uticati psihološki faktori kao što su razočaranje, iscrpljenost ili bezuspješni pokušaji da se ispune očekivanja koja su uticala na inicijalno učešće. To može dovesti do toga da član traži drugačiju ulogu ili uloge unutar pokreta.

Reintegracija: proces u kojem se “stranom borcu teroristi” (SBT) povratniku ili bivšem nasilnom ekstremisti, za kojeg se smatra da ne predstavlja bezbjednosnu prijetnju, pruža psihosocijalna podrška, obrazovanje, zapošljavanje ili obuka kako bi se olakšao njihov povratak u zajednicu iz koje su potekli ili u druge odgovarajuće zajednice.

Kontra-narativ/poruke: poruka koja nudi alternativni pogled na ekstremističko regrutovanje i propagandu. Poruke mogu pružiti alternativni odgovor ili put potencijalnim regrutima koji bi mogli tražiti usmjeravanje ili smisao. Kontra-narativne poruke mogu takođe, pokušati da dekonstruišu ekstremističke narative i razotkriju logičke nedostatke.

Otpornost zajednice: sposobnost zajednice da izdrži, odgovori i oporavi se od širokog spektra štetnih i nepovoljnih događaja. [Napomena: u zavisnosti od dizajna/cilja programa “otpornosti zajednice”, ovi napori mogu biti kategorisani kao P/SNE-specifični ili P/SNE-relevantni.]

P/SNE-relevantni: OCD navedene u mapiranju su klasifikovane kao P/SNE-relevantne kada su angažovane u aktivnostima koje se indirektno bave pokretačima nasilnog ekstremizma kroz: osnaživanje mladih i žena, vladavinu prava, borbu protiv korupcije, građansko angažovanje, ljudska prava, demokratiju, dobro upravljanje, stručno osposobljavanje, obrazovanje, izgradnju povjerenja i angažovanje zajednice i rješavanje konflikata. P/SNE-relevantne aktivnosti su one koje nemaju za cilj prevenciju ili borbu protiv nasilnog ekstremizma, a koje i pored toga doprinose smanjenju nasilnog ekstremizma ili izgradnji otpornosti.

IX.4 SPISAK IZVJEŠTAJA KORIŠTENIH U DESK ISTRAŽIVANJU

Azinović, V. (Ed.). (2017). *Between Salvation and Terror: Radicalization and the Foreign Fighter Phenomenon in the Western Balkans*. Sarajevo.

Azinović, V., & Bećirević, E. (2017). *A Waiting Game*. Sarajevo: Regional Cooperation Council.

Batrićević, N. (2017). *Empower for Change of Stigmatizing Attitudes*. Podgorica: Centar za demokratsku tranziciju

Bećirević, E., Šuković, T., & Zuković, A. (2018). *Montenegro report*. British Council.

CIJA US. (2018). *Assessment of Extremist Radicalization and Violence in Montenegro (draft version)*. CIJA US.

De Facto Consultancy. (2017). *Otpornost mladih na radikalna i ekstremna ponašanja u Crnoj Gori*. Podgorica: Forum MNE.

Ministarstvo pravde Crne Gore. (2016). *Akcion plan za implementaciju Strategije suzbijanja nasilnog ekstremizma 2016-2018*. Podgorica.

NOMEN. (2018). *Uticaj medija na suzbijanje nasilnog ekstremzma u Crnoj Gori*, Podgorica.

O FORUMU MNE: //

Forum mladi i neformalna edukacija - Forum MNE prerastao je iz međunarodnog projekta u lokalnu organizaciju. U Crnoj Gori je aktivan od 2002. godine, prvo kao PRONI Institut za socijalnu edukaciju mladih, zatim kao Forum Syd, a od marta 2007. godine je Forum MNE.

MNE podržava razvoj mladih ljudi u svjesne, odgovorne i aktivne pojedince i građane sposobne da prepoznaju, traže i ostvare svoja prava, istovremeno doprinoseći razvoju pravednog i miroljubivog društva. Svoje programe prilagođava izazovima i potrebama mladih i lokalnih zajednica.

Forum MNE pruža podršku procesu prevencije/suzbijanja nasilnog ekstremizma u Crnoj Gori i regionu kroz programe izgradnje kapaciteta, umrežavanje, istraživanje i primjenu inovativnih alata i praksi.

Kontakt:

Forum mladi i neformalna edukacija - Forum MNE
Bratstva i jedinstva br. 4
81000 Podgorica
Crna Gora

T: +382 20 602 710

E: montenegro@forum-mne.com

W: <http://www.forum-mne.com>

